Митове и символи

GA 101

Рудолф Щайнер

21 октомври 1907 г. сутринта, Берлин

Монголска легенда. Хермафродитът. Победата на човека над физиономията на смъртта; Скелетът. Полетът на птиците.

Дадено по случай Общото събрание на Германската секция на Теософското общество

Различните лекции, изнесени върху сагите и митовете, ни показаха, че древното знание за духовния свят се съдържа в разкази, които са оцелели сред народите или са се разпространили по някакъв друг начин сред човечеството. Човешкият дух е съхранил в тези митове един вид мислене и чувство, които някога са позволявали на човечеството да притежава много по-висша форма на познание, отколкото някога може да бъде постигната чрез интелектуалното наблюдение, свързано с външните сетива. Но този, който има дара на истинската проницателност, може да възприеме дълбоките мъдрости-истини, излъчващи се от тези кратки легенди и разкази.

Знаем, че някога е имало голяма миграция от Запад на Изток; когато определени части от атлантските народи се преместили от Запад на Изток, те донесли със себе си спомени за условията, преобладаващи в древна Атлантида и в още по-ранни времена. У онези, които размишляват върху указанията, съдържащи се в легендите на тези народи, с проницателност, подсилена от Духовната наука, ще започне да се проявява познание за древни времена и чувствата, които биха могли да бъдат развълнувани от тези мъдри истини, ще намерят своето място в божествения Световен Ред. Колкото повече мъдростта се доближава до интелекта, толкова по-студена, по-лишена от чувства става тя; колкото по-високо се издига, толкова по-топла, толкова по-пълна с чувства става.

Има ли някой, чиито чувства пламтят с истинска топлина, докато изучава някаква научна теория? Теорията за физическата наследственост или адаптация никога не разпалва чувствата. Но ако някой чуе как човечеството е преживяло условията на съществуване на Сатурн, Слънце и Луна, през епохите на Лемурия и Атлантида - ако чуе тези неща и остане вътрешно невъзмутим, тогава състоянието на душата му не може да бъде наистина здравословно. Такива разкази докосват струни в самото сърце на човек, чийто ум и чувства са отворени и безпристрастни. Истини от този характер се съдържат в сагите и митовете и дори човек да не ги разбира, той със сигурност ще зърне нещо от тяхната дълбочина и мъдрост в чувствата, които възникват в него.

Сред монголците в Азия има една проста приказка, която е стигнала до региони в Европа, където монголските саги все още са оцелели. Това е кратък, дълбоко трогателен разказ.

Има една майка, която има на върха на главата си едно-единствено око. Тя се скита отчаяно по света, защото е загубила единственото си дете. По време на скитанията си тя събира всеки камък, който види, държи го пред окото си и след това, в пълно разочарование, го хвърля, така че то се разцепва на хиляди парченца. Тя е осъзнала, че това не е нейното дете. Вярвайки, че ще намери детето във всеки предмет, тя го хваща, държи го пред окото си и го хвърля далеч от себе си. И така тя бърза напред, никога неподвижна, винаги срещаща едно и също преживяване. Този разказ не е нищо друго освен спомен, жив у народите, които са се скитали най-далеч на изток и които в Атлантида все още са познавали първобитните условия на нашата Земя, когато самите хора все още са били способни да виждат в духовните светове.

Всички знаете, че костите на върха на главата на детето се затварят само постепенно. В много древни времена на това място в главата е имало канал за комуникация между човешкото същество и външния свят. Ако човек можеше да види тази свързваща връзка, тя щеше да се появи като светлинно тяло на върха на главата, излъчващо се навън към света. Този орган не беше око, а инструмент за усещане – особено за топлина – чрез който човешкото същество можеше свободно да гледа навън в астралния свят, да възприема не само тела, но и съществата в тези тела около него.

Този орган се е смалил и се е превърнал в епифизната жлеза, както я наричат, сега покрита от свода на черепа. Но като наследство от този древен орган, който му е позволил да преживява духовните светове, човекът все още носи нещо в себе си днес, а именно копнежа по онези светове, които са били затворени от него чрез затворената врата на главата му. Този копнеж в душите на хората намира израз в религиите. Точно както в миналото човекът е виждал около себе си същества, сияещи от топлина и чувство, така и днес той вижда себе си заобиколен от физически предмети.

Наистина това е трогателен разказ. Жената, майката на човечеството, притежаваща силата на ясновидството, се скита по света, търсейки нещо, което да задоволи копнежа ѝ, но не го намира в нито един от външните обекти, които днес се разкриват на човечеството чрез сетивата. С тази дълбочина ни говори човешкият дух в сагите и митовете, чието истинско значение може да бъде открито само с помощта на Духовната наука. Може да се смята, че историята е достатъчно обяснена, като се свърже със спомена за състояние, действително преобладаващо сред човечеството, но в действителност тя е много по-дълбока. При тези разкази не става въпрос само за това какво се казва, но и за това как се казва. Те съдържат нещо още по-дълбоко. Може да изглежда противоречие във факта, че жената, в която е запазен този орган, възприема и разпознава външни обекти с едно око, докато нещата от външния свят могат да бъдат възприемани само с двете очи, както са днес. Но именно тук се крие дълбока мистерия-истина, която може да бъде

разгадана само като обърнем поглед към събитията, в които е участвало човечеството. Ще видим колко приложимо е това знание в практическия живот, когато се разглежда в светлината на Духовната наука.
Когато един учен изследва човешко тяло в дисекционната зала или изучава физиологичните процеси отвън, той чувства, че един и същ подход може да се приложи към всеки един от органите; той използва едни и същи инструменти, когато дисектира сърцето или стомаха; той смята, че единственият въпрос от истинско значение е този на специфичните химични съставки, от които са съставени тези органи. Той няма никаква представа, че те се различават фундаментално според източниците на своята форма и структура. Нито един от тези органи не би съществувал, ако астрално тяло не беше част от човека, и тъй като нервната система се отделя, така да се каже, от този вътрешен член, нервното вещество е по своята същност различно от другите вещества. Създателите и архитектите на нервното вещество имат своя живот и съществуване в астралния свят.
В определени сфери съществуват сили, подобни на човешкото его, които са дали първичния импулс за образуването на червената кръв. Его-същества са оформителите и архитектите на тази червена кръв. Те са действали отвън, преди Егото да е успяло да слезе в човека. Животните нямат Его; те са „обладани“ от червената кръв. Но човекът постига свобода, защото е обладаван от своето „аз“, от самото си аз. Беше необходимо той да овладее себе си, за да може да постигне самоконтрол.
В жлезистите органи работи етерното тяло – тоест същества, които са активни в етерното пространство. За да разберем жлезите, трябва да сме наясно с едно нещо: ако в човека нямаше астрално тяло, а само етерно тяло, тогава само същества, които са активни в етерното пространство, щяха да работят върху органите в животните и човека; органите, които познаваме като жлези, никога не биха могли да възникнат, а само органи, подобни на тези, които откриваме в растителното царство около нас, защото и там работи етерното тяло. Всеки нов и допълнителен принцип работи върху и трансформира това, което вече съществува. Тъй като астралното тяло прониква в човека и изгражда нервната система, то също така работи обратно върху етерния свят и трансформира първоначалните растителни органи по такъв начин, че те се превръщат в жлези.
Ако се върнем към първоначалните органи, от които са се образували черният дроб, далакът или жлъчният мехур, ще открием нещо съвсем различно от това, което излиза наяве, когато тези органи се дисектират с обикновени научни инструменти. Когато знанията ни за органите бъдат извлечени от висшите светове и след това приложени на практика, ще се появи медицинска наука, която може да бъде ефективна в истинския смисъл. Това е само в подготвителен етап днес, но ще стане реалност в бъдеще.

При изучаването на човешкото тяло е особено важно да се знае, че някои органи са приели сегашната си форма на сравнително късен етап, докато други съществуват в сегашната си форма от първобитни времена. Органите, които са получили сегашната си форма едва на късен етап, са предопределени в недалечно бъдеще да се разпаднат, да изсъхнат и да отпаднат от човешкото тяло. Други органи са едва в началния си етап на развитие. Тези последни органи са предопределени в бъдеще да играят важна роля във всичко, което се случва с човека. Всичко, свързано със сърцето и ларинкса, ще бъде творческа сила. Сърцето и ларинксът са все още само в началото на своето развитие. Те ще станат органи за размножаване, за размножаване. Индикация за това може да се намери в промяната на мъжкия глас по време на пубертета. Сърцето и ларинксът ще се трансформират във все по-голямо съвършенство на формата и по-късно ще дадат живот на човешки същества. От друга страна, органите за размножаване, такива каквито са в момента, са в стадий на умиране; те ще се втвърдяват все повече и повече и ще се отделят от човешкото тяло. Ние разбираме човешкото тяло само когато знаем как умиращата част е свързана с прогресивната част в неговата еволюция. Човекът има в себе си нещо, което е на път към смъртта, и нещо, което все повече и повече се разраства в нов живот. Окултното наблюдение може да потвърди в случая на всеки човешки орган дали е на път към смъртта или е в младежки стадий. Някога епифизната жлеза е била много активна и мощна; сега тя се е превърнала в орган от почти никакво значение. Методите за постигане на ясновидство отново ще извикат нов орган от сегашната епифизна жлеза. Някои органи се пропитват отново с живот, когато достигнат стадия на смърт; други умират напълно, изчезват от физическия план и след това възникват в нова форма.

Нека изучим онези органи в човека, които най-очевидно са по низходящия път, водещ към смъртта, и тези, в които младият живот се развива по възходящия път. Органите с най-голямо значение са тези, в които се съдържат както смъртта, така и животът. Употребата, за която се използват, е от определена гледна точка от първостепенно значение.

Всички сте запознати с елементарния факт, че човекът се състои от физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло; в астралното тяло се намира „Азът“, Егото. „Азът“ работи, за начало, върху астралното тяло, като непрекъснато трансформира една негова част. Когато „Азът“ слезе от лоното на Божеството и за първи път започна да работи върху астралното тяло, това астрално тяло всъщност беше дар, даден на човека. Нека си представим човека в момента, в който „Азът“ проникна в него. Физическото тяло, етерното тяло бяха там, а проникващото в тях - астралното тяло.

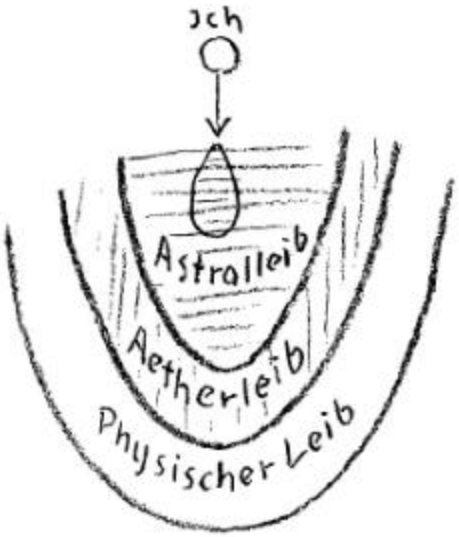

След това, отгоре, „Аз-ът“ нахлува в това тяло и започва да работи в човешкото същество. Частта от астралното тяло, която е оформена от „Аз-а“, е следователно двойна – едната част е притежавана и от животното, а другата възниква в човешкото същество, защото „Аз-ът“ е работил върху астралното тяло. В животното не е имало такова разрязване на „Аз-а“; астралното тяло на животното е оформено по определен начин, но от външни сили. Всичко, което идва от висшите светове, оформя и води до нова трансформация в стария орган. От тази гледна точка трябва да изучаваме връзките между тези три тела.
Физическото тяло е съставено от физическите и химичните вещества, съществуващи във външния свят; само с тях, без другите тела, то би било просто минерално. Но етерното тяло, или жизненото тяло, го прониква във всички посоки. Каква е функцията на жизненото тяло? Във всеки момент то противодейства на разрушението на физическото тяло, бори се срещу това разрушение; без жизненото тяло физическото тяло би се поддало на химичните и физическите сили и би се разпаднало, както всъщност се случва веднага щом жизненото тяло го напусне при смъртта. Докато двете са обединени по време на живота, етерното тяло се бори през цялото време срещу този процес на разпад.
И каква е функцията на астралното тяло? Много е важно да се изучи това. В известен смисъл астралното тяло е заето по време на буден живот – не по време на сън – с постоянното убиване на етерното тяло, с потискане на силите, разгръщани от етерното тяло; следователно тялото се изтощава през деня. Астралното тяло постоянно разрушава етерното тяло. Но ако това не се случваше, нямаше да възникне съзнание. Съзнанието не е възможно без постепенното разрушаване на живота. Духовната дейност на живота, която описваме, прекрасният, блестящ живот в етерния свят и постоянното потискане на този ритъм от астралния свят – това е, което поражда съзнанието. Тези процеси в духовните светове се изразяват във

физическия свят по следния начин: – В момента, в който съзнанието се изстрелва в това, което е просто живот, във физическото тяло започва процес на втвърдяване, на осификация. Колкото повече меките, органични жизнени маси са проникнати отвътре от твърди, костни образувания, толкова повече животното се приближава до съзнателно състояние. При мекотелите и охлювите тези втвърдени вътрешни органи все още не съществуват; Твърдата обвивка се отделя, за да може да се появи смътното съзнание, притежавано от тези животни. При животни с по-висока степен на съзнание цялото костно вещество се отделя като вторична дейност; твърдите, хрущялни тъкани и костната структура се отделят от меките, желатинови маси. При най-висшите животни този процес е почти достигнал своята кулминация в органична система, която е практически завършена и цялостна.
В човека се случва нещо особено: - Настъпва нов разрез, който частично трансформира астралното тяло. На предишната тенденция към осификация се дава нова посока. Ако човекът беше оставил астралното тяло непроменено и беше работил само в посока на образуване на скелет, никаква култура на Земята нямаше да е възможна. Частта от астралното тяло, която беше държана отделно, доведе до нова тенденция, специфична задача. Процесът на втвърдяване при образуването на скелета се управлява от астралното тяло.
Как се проявява тази тенденция? Докато предишната тенденция водеше все повече и повече към втвърдяване, към определяне на кулминационна точка за астралната система в еволюцията, астралното тяло в човека задържа нещо, нещо, което има тенденция да омекне отново. Това прави възможно еволюцията да напредва. Ако тази тенденция липсваше, ако всичко се беше влязло в костната система, нямаше да има прогрес, нямаше да има култура. Животинските видове не напредват; еволюцията на вида тигър, вида лъв е достигнала своята кулминация и не отива по-нататък. Човекът обаче, с частта от астралното тяло, която е била държана отделно, е в състояние да вземе обратно втвърденото и могат да се образуват нови органи, меки и гъвкави органи. Това е изключително важно! При животното няма такава тенденция.
Нека си представим едно живо човешко същество, с неговата склонност към втвърдяване от едната страна, а от другата - склонността му да задържа нещо. Виждаме, че тези две склонности се разделят, когато човекът достигне седемгодишна възраст - времето на смяната на зъбите. Тенденцията, която кулминира в осификацията, се проявява в зъбите. Но човекът задържа достатъчно жизнена сила, за да може да се развива. До седмата година от живота на човека може да се прояви само това, което принадлежи на вида, рода. В този момент той е способен да заеме своето място в културния прогрес на времето и започва учебният период. Тези две неща са вътрешно свързани: склонността към втвърдяване, която се изразява във формирането на зъбите, и склонността към омекване, където нещо

трябва да се задържи, нещо, от което етерното тяло - което се освобождава на седмата година - се нуждае за своето развитие. Двете са свързани.
Има много явления, между които е трудно да се забележи каквато и да е връзка, ако не се наблюдават от гледната точка на духовния изследовател. Послеродова треска,[1]както се нарича, обикновено е съпроводено с дефектни зъби. Връзката между двете тенденции – тенденцията към втвърдяване на зъбите и тенденцията да се продължи еволюцията, да се даде игра на размножителната сила, става очевидна тук; ако едната е нарушена, другата е вредно засегната.
Важно е тези две тенденции да се поддържат в баланс и трябва да се положат усилия за съответното приспособяване на живота. Може да се случи тенденцията към омекване да вземе връх. Например, работниците на земята, чието място в цивилизацията е съществено различно от това на градските жители, могат да бъдат доведени в градовете. Те биха могли да се приспособят, ако те и техните предци бяха израснали в тези условия; но така или иначе няма хармония, няма равновесие между втвърдяващите и омекващите сили на техния организъм. Едното от двете ще вземе връх. Но ако тенденцията към втвърдяване надделее, меките тъкани на организма ще започнат да се втвърдяват по забележителен начин. Тогава, когато процесът на втвърдяване стане прекомерно силен, се появява туберкулоза. Докато животните живеят в правилната среда, няма да ги сполети никакво заболяване от този характер. Но ако бъдат отстранени от тази правилна среда, те също ще бъдат предразположени към това заболяване, при което преобладава тенденцията към втвърдяване – както например в случая с маймуните.
Така духовните светове действат в нашия физически свят и ние можем да разберем последния само като се върнем към неговите духовни основи.
Нека само помислим колко тясно е свързано всичко казано с щастието или страданието на човека. Равновесието в живота на човека зависи от това дали неговите органи са приели правилната си форма в еволюционния процес в точното време. Ако даден орган остане на по-ранен етап, ако втвърдяването или омекването се случи по неправилен начин, резултатът е нещастен живот. Всеки орган трябва да достигне определен етап от своята еволюция в определено време. Развитието дори на онези органи в човека, които не са видими, може да изостане или да се развие твърде бързо. В бъдещи времена туберкулозата вече няма да бъде вредна, защото тогава определени части от човешкия организъм трябва да се втвърдят. Болестите, които се дължат на условията на цивилизацията, се различават от всички останали. Не чуваме ли ехо от това в разказа за монголската жена, която напразно търси изгубеното си дете? Тя има органа в главата си в неподходящ момент. Това ѝ носи мъка; без да се спира, тя бърза през света и не намира нищо, което да може да задоволи очите ѝ. Тя търси напразно това, което ѝ принадлежи. Каква дълбока мъдрост е вплетена от Водачите на човечеството в тази легенда!

Нека сега да разгледаме човека такъв, какъвто е днес; той се състои от органи по възходящи и низходящи линии на еволюцията. Стъпка по стъпка астралното тяло е било вграждано в него. Имало е време, когато органите му са били като растения, с природата на растенията. В резултат на това, че астралното тяло е изградило нервната система, растителното тяло е придобило плът. Този процес е бил само постепенен и не е засегнал всички органи едновременно.
Всички органи в човешкото тяло, в които чувствените желания действат по-слабо, са били най-рано трансформирани в органи от плът; органите, в които чувствените апетити действат най-силно – половите органи – са били трансформирани най-късно. В продължение на дълги, дълги векове тези органи са запазвали растителна природа и те ще бъдат първите, които ще изсъхнат и ще преминат в растителноподобно съществуване. Едва когато чувственото желание вече е пуснало дълбоки корени в човешкото същество по пътя му на спускане, половите органи са били трансформирани от растителната си природа в органи от плът.
Духовната наука се връща назад към една богоподобна епоха в далечна древност, когато сексуалните сили все още са били непознати на човека. Такова същество е можело да се види в древните Мистерии - човешко същество, все още без пол. На местата, където сега се намират половите органи, би трябвало да можем да видим в това същество пълзящи растителни образувания, органи, проникнати само от етерното тяло, все още недокоснати от астралното тяло. Такова същество е бил образът на Хермафродита в Мистериите; той се е появявал във формата, която Духовната наука може да потвърди като действителна форма на човек в онези далечни епохи. Той има растителни органи на мястото, където днес се намират органите за размножаване, а от слабините му излизат пълзящи растения. Сега можем да разберем защо сред много древните хора и в библейската легенда се говори за смокиновия лист. Той не е бил там като покривало, а е сочил към древно, свещено съществуване, когато човешкото същество е било все още растително на това място в своя организъм.
Но има още какво да се каже. Можем да наблюдаваме това преодоляване на тенденцията за втвърдяване у човека по още един начин. Заслужава да се отбележи, че в окултните школи на това се е обръщало специално внимание. Когато „Азът“ на човека се е спуснал на Земята от лоното на Божеството, е било необходимо тази тенденция за втвърдяване да бъде преодоляна. Но дори преди това време е имало други същества, в които това развитие вече се е случило, а именно птиците. Птиците имат „Аз“, но „Аз“, който живее много повече във външния свят. Следователно има нещо, в което те не са участвали, нещо, което е важно за цялото човешко окултно развитие. Това е, което се изразява в развитието на определени части на скелета, в развитието на костния мозък. Костите на птиците са по-кухи от костите на човека и другите животни; те са запазили много по-древно състояние, което човекът, а и висшите животни, са оставили след себе си. Човекът

изпраща силите на „Аз-а“ право в костния мозък и значителна част от неговото окултно развитие се състои в промяна на пасивната връзка, в която се намира към костния си мозък, в съзнателна. В настоящия момент той може да работи само върху това, което се съдържа в костите на черепа, върху мозъка си, но се прави подготовка, която да му позволи да работи върху този полутечен елемент, който прониква в костите. Фактът, че есенциалната сила в човека е проникнала в самите кости, е направил възможна настоящата му еволюция; в бъдеще време той ще придобие силите да работи върху действителната субстанция в костите си и по този начин да трансформира тялото си чак до самите кости. Първо, той придобива власт над кръвта си и кръвта ще бъде инструментът, чрез който той може да работи директно в костната субстанция. Костите са минерализация на човешкото същество. Когато, чак до самите кости, човек е придобил пълен контрол над това, което се изразява в неподходящия момент днес като рахит, тогава той самият ще създаде своя собствена форма; той ще се трансформира в Атма.[2]Тогава той е постигнал победа над втвърдяващия принцип, принципът, който води до смърт, онзи, който изразява истинската си физиономия в човешкия скелет. Скелетът е истински образ на смъртта. Човекът ще победи физиономията на смъртта, когато чрез силата на духа контролира формата, която сега контролира отвън чрез механичните органи на мускулите. Мислите му днес проникват в костите му; по-късно това ще бъдат чувствата му - и тогава той ще е постигнал победа над физиономията на смъртта. Каква изобилна благословия ще донесат науките на човека, когато узнаят за процесите на втвърдяване и омекотяване! Това се има предвид, когато се казва, че Духовната наука трябва да се приложи на практика в живота. Ако легенди като древната монголска приказка са оцелели, истините, които тя съдържа, ще бъдат изразени по различна форма. Човекът ще наблюдава света с различни сетива и ще може да разбере много от неговите загадки - например, тайната на полета на птиците тогава ще бъде разкрита. По чудотворни начини те пътуват стотици и стотици мили от студения север до топлия юг и след това се връщат обратно през пролетта по различни маршрути. Казах, че птиците са вид, който е останал назад в по-ранните етапи на съществуване. Прогресът на Земята в истинския смисъл започва едва когато Луната се отделя от Земята; преди това, когато двете са били обединени и е имало само Слънце и Земя-Луна, тази Земя-Луна се е движела около Слънцето с едната страна, винаги обърната към него. Всички живи същества на Земята са се движили веднъж около Луната по време на едно от луновите завъртания, за да приемат силите и влиянията на Слънцето. И в полета на птиците се е запазило нещо от това пътешествие около планетите. Птиците са се отделили от постепенния ход на еволюцията на човечеството, преди „Аз-ът“, Егото, да дойде на Земята.

С напредването на физическата еволюция, сексуалният елемент е навлязъл във владение на всяко отделно тяло. Преди това астралното тяло, което е изпълнено с

желания и работи върху отделните тела, не е присъствало. Желанията преди това са били космическа сила, струяща от древното Слънце към древната Луна. Това е била силата, която е насочвала тези древни движения около планетите, защото е определяла начина, по който е ставало размножаването. Кръженето на птиците около планетата следователно не е нищо друго освен брачно шествие. При птиците сексуалният елемент все още е в околния свят и тази космическа сила е насочващата сила, ръководеща и водеща миграцията. Тя насочва птиците отвън, докато в другия случай е проникнала в отделните тела. Това са същите сили, които действат вътре в тялото и водят едно човешко същество към друго при различните полове. Сексуалната сила, която действа в човека, не действа отвътре при птиците; тя се изразява в полета около планетите.

Когато човекът придобие способността да се обедини с целия космос, той ще притежава и силата да работи отново навън в космоса. Жената от монголската легенда също ще присъства тогава отново. Но онези сили на духовното възприятие, които са атрибут на единственото око в главата и които, бидейки неутолена, я накараха да отхвърли и разбие всичко създадено – тези сили тогава ще проникнат в човека. Тогава той ще възприема не само външните физически обекти, но и това, което се крие зад тях и се изразява в тях. Сега втвърденото физическо тяло тогава отново ще бъде духовно; жената от монголската легенда ще живее отново и ще гледа както някога в духовния свят. И това, което тогава хване, тя може с любов да притисне към сърцето си; тя може да намери в един одухотворен свят това, което може да държи в любящата си прегръдка.

Еволюцията на човека е към изкачване в космоса. Ако човекът не желаеше търпеливо да участва в тази еволюция, силата, течността, съдържаща се в окото на хората от древността, не би се разляла през цялото му същество, не би проникнала в органите му. Тази сила би се изчерпала и човекът би изсъхнал от липса на любов. Но мисията на човека е да проникне с любов всичко, което живее на неговата планета, да излее силите си във всеобщото Всичко. Не може да има изкупление на индивида без изкуплението на това, което лежи извън нас. Човекът трябва да изкупи своята планета заедно със себе си. Изкупление може да има само когато човек излее силите си в космоса; той не само трябва да бъде този, който самият е изкупен, но и самият той трябва да стане изкупител.